

Lottien urheiluelämää: hiihtoa ja patikointia suojeluskunta-hengessä

Maailmansotien välisenä aikana, jolloin Suomi eritoten yleisurheilussa ja painissa oli maailman johtavia urheiluvoimia, liikuntaelämä alkoi saada maassamme uusia tehtäviä. Jo vuosisadan alussa Ivar Wilskman ja Lauri Pihkala olivat nähneet urheilussa rodunjalostuksellisen tekijän. Vuoden 1918 sisällissodassa valkoisten voiton myötä syntyneessä itsenäisessä maassa liikunnalle asetettiin lisää tavoitteita. Yhteys raittiusliikkeeseen tiivistyi entisestään ja urheilun merkitystä korostettiin nuorison kasvattajana terveisiin elämäntapoihin. Urheilulla tuli olemaan myös sosiaalisen kanssakäymisen arvonsa nuorisoseura- ja työväenliikkeessä. Suojeluskunnissa urheilun tehtävänä oli houkutella miehiä riveihin sekä palvella sotilaallisen koulutuksen perustana. Pihkalan ajatuksella urheilusta soturikunnan muokkaajana suojeluskuntajärjestö vei sananmukaisesti urheilua *kuntoliikunnan* suuntaan.

Lottien urheiluriennot käynnistyivät samaan aikaan kun naisten liikunta muutenkin etsi muotojaan siviilimaailmassa. SVUL:ssa oli vanhastaan vallinnut jännite kilpaurheilun kannattajien ja siihen kielteisesti suhtautuneen, liikunnan kauneusarvoja korostaneen voimisteluväen välillä. Sama ristiriita ilmeni myös TUL:n naistoiminnassa, jossa korostettiin liikunnan vaikutusta työläisnaisten elämänlaatuun ja terveyteen.

Valtakunnallisen Lotta-Svärd Yhdistyksen piirissä urheilutoiminta oli alkanut nousta esiin vuonna 1923, jolloin sen kerrotaan kuuluneen lottien elämään Pohjois-Hämeen, Vaasan ja Etelä-Pohjanmaan piireissä. Ilmajoen, Kurikan, Jalasjärven ja Kauhajoen lotilla oli yhteinen urheiluneuvoja opastamassa heitä

voimisteluun. Pitivätpä pohjalaiset yhdet kilpailutkin "urheilussa" ja viestinjuoksussa.¹

Hiihto- ja kävelymerkki lottaurheilun perustaksi

Urheilumerkit oli tunnettu 1910-luvulta lähtien niin SVUL-joh-toisen kuin työläisurheiluliikkeen piirissä, ja myös suojeluskun-nissa harrastusmerkeillä oli oma sijansa. Lotta-Svärd Yhdistykses-sä ajatus omasta hiihto- ja kävelymerkistä nousi esiin vuoden 1923 vuosikokouksessa, jossa Vaasan piiriä edustanut Venna Ja-kobsson esitti kolme ponsikysymystä: 1) onko kyseinen merkki tarpeellinen, 2) kummalle pääpaino, lyhyelle matkalle nopeasti vai pidemmälle hitaammin sekä 3) tarvitaanko erityinen komi-tea asiaa pohtimaan. Kokous siirsi ehdotuksen piireille ja osas-toille, joiden käsiteltävä asiaa Keskusjohtokunta valmistaisi mer-kistä lopullisen ehdotuksen.²

Maakunnissa ehdotus sai selkeän kannatuksen, jolloin jär-jestöjohto pyysi kouluhallituksen tarkastajaa Anni Collania sekä Suomen Naisten Liikuntakasvatusliiton (SNLL) puheen-johtajaa Kaarina Karia laatimaan ehdotuksen merkkivaatimuk-sista.³

Vuonna 1925 valmistuneen esityksen mukaan merkin saa lotta, joka vuoden sisällä tekee kolmen kilon reppu selässään kymmenen 10 kilometrin mittaista retkeä hiihtäen ja kävellen. Kolmesta viiteen matkaa tuli suorittaa suksilla, loput kävellen. Yhteensä merkki siis edellytti 100 kilometrin liikuntaa luonnos-sa.⁴ Hyväksyessään ehdotuksen lottajärjestön vuosikokous mää-ritteli merkille vielä pronssi-, hopea- ja kultavaatimukset. Prons-simerkin sai ensimmäisestä 100 kilometrin urakasta, hopeisen kolmannen ja kultaisen kuudennen suorituksen jälkeen. 30 vuotta täyttänyt lotta sai jo ensimmäisestä ponnistuksestaan ho-peisen ja 35 vuotta täyttänyt kultaisen merkin.⁵

Varsin pian kävi kuitenkin ilmi, että vaatimukset eivät toimi-neet käytännössä. Kultamerkki koettiin liian helpoksi ja hopea-merkin 30 ikävuoden rajapyykki liian alhaiseksi. Iäkkäät lotat puolestaan pitivät vaatimuksia raskaina. Kesällä 1925 keskus-johto sai käsiteltäväkseen Tornion osaston tiedustelun, saako muuan 75 vuotta täyttänyt lotta suorittaa kaikki kymmenen 10 kilometrin matkaa kävellen. Pyyntöön suostuttiin. Kävi selväksi, että järjestelmälle oli tehtävä jotakin.⁶

Erkki Vasara

Lottien urheiluelä-mää: hiihtoa ja patikointia suojelus-kuntahengessä

Keväällä 1926 lottajärjestön vuosikokous pyysi Collania ja Karia tarkistamaan vaatimuksia. He päätyivät suositukseen, että ne lotat, joille ei kultainen merkki riittänyt, suorittaisivat Karin johtaman SNLL:n merkin. Siitä he totesivat: "Kahdentoista vuoden kokemus on osoittanut, että näitten vaatimusten suorittelu kehittää monipuolisesti suorittajia, tekee heitä entistä työkykyisemmiksi ja elämänhaluisemmiksi."⁷

Lottien merkkivaatimuksia asiantuntijakaksikko lievensi ja laajensi,⁸ mutta sekään ei pelastanut ajatusta lottien omasta kuntoisuusmerkistä.⁹ Liikunnallisesti suuntautuneille lotille haasteen tarjosi SNLL, yksi suomalaisen urheilumerkkitoiminnan edelläkävijöistä. Naisten ensimmäiset merkkisuoritukset olivat vuodelta 1913, jolloin kultaan ylsivät Collan ja Fanny Stenroth. Vaatimukseen kuului mm. pituus- ja korkeushyppyä, keihään- ja pallonheittoa, voimistelua ja juoksua.¹⁰ Näissä lajeissa lotilla oli nyt Collanin ja Karin suosituksesta tilaisuus urheilla merkkinsä "siviileinä".

Keskustelu lottien merkeistä ei kuitenkaan päättynyt tähän. Lotta-Svärd Yhdistyksen vuosikokouksessa 1929 Hanna Leidenius esitti laajassa alustuksessaan myös merkkiä koskevia uudistuksia. Vuosikokous jätti ne odottamaan myöhempää käsittelyä. Samoin kävi Turunmaan saaristoa edustaneen Ingrid Gripenbergin ehdotukselle hiihdon vaihtamisesta soutuun ja "potkurilla" kulkemiseen.¹¹

Vuoden 1930 uudistuksia olivat kultaviiva, jonka lotta sai suorittuaan kahdeksan kertaa hiihto- ja kävelymerkin vaatimukset, kymmenennen kerran jälkeen olisi luvassa toinen lisäviiva sekä hiihdon vaihtaminen poikkeuksellisissa oloissa kesäiseen soutuun. Kokous tarkensi myös suorituskäytäntöä todeten, että hiihdon olisi oltava tottumattomille tasamaata ja muille – "edes jokin retkistä" – murtomaata. Esitystä alaikärajan laskemisesta 18:sta vuodesta 16:een kokous ei hyväksynyt.¹² Läpi ei mennyt myöskään Elsa Mäkisen vuonna 1933 tekemä ehdotus matkojen pidentämisestä ja uusien liikuntamuotojen ottamisesta mukaan.¹³

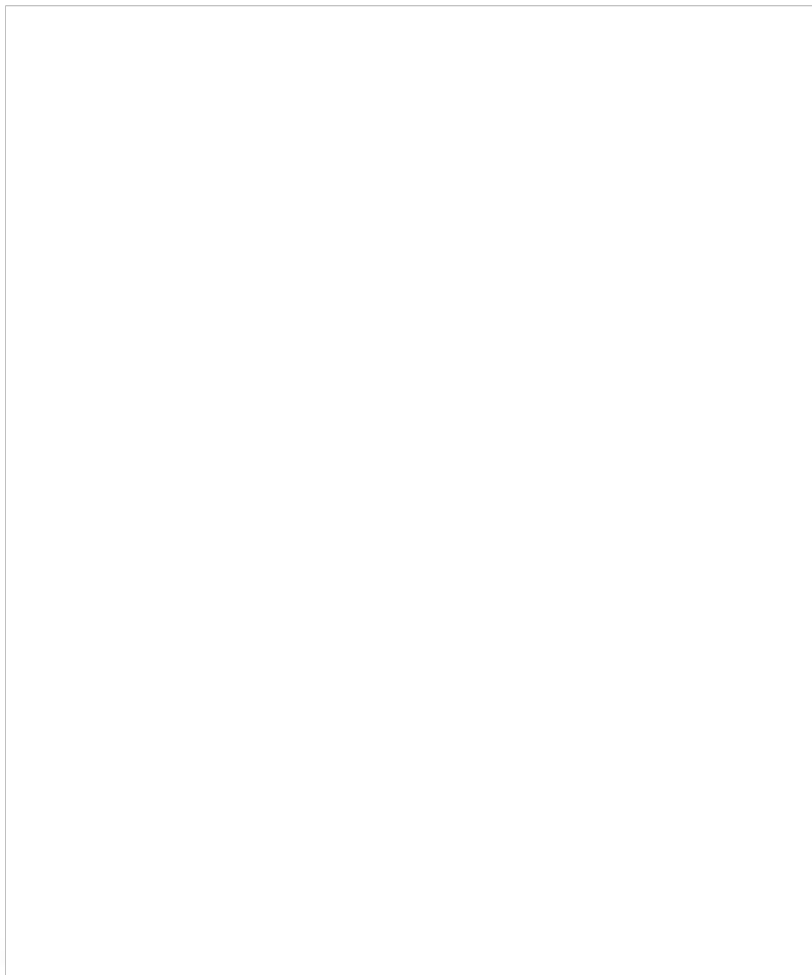
Viimeiset merkittävät uudistukset merkkivaatimukseen tehtiin vuonna 1934, jolloin päätettiin, että hiihto voitiin olosuhteiden mukaan vaihtaa myös potkukelkkailuun. Päätöstä edelsi vuosikokouksen käymä vilkas keskustelu.¹⁴

Lottien voi havaita kiinnittäneen suurta huomiota hiihto- ja kävelymerkkiinsä. Sen suorittaminen oli lottaurheilun tärkein

Erkki Vasara

Lottien urheiluelämä: hiihtoa ja patikointia suojeluskuntahengessä

*"Kultamerkkiih-
dossa suvitalvena
1930." (Lotta-Svärd
8/1930, 117)*

Erkki Vasara

Lottien urheiluelä-
mä: hiihtoa ja
patikointia suojelus-
kuntahengessä

toimintamuoto, joka keräsi piiriinsä naisia ympäri maan. Se ei edellyttänyt kilpaurheilukykyä, mikä sekin oli omiaan vetämään mukaan laajempia joukkoja. Merkkisuoritukset kiinnostivat luonnollisesti myös urheilullisesti suuntautuneita lottia, mikä näkyy valtakunnallisissa suoritusilastoissa.

Vuonna 1928, kun järjestäytynneiden lottien kokonaismäärä oli hieman yli 40 000, merkkejä suoritettiin vajaat 4 000. Yksi kymmenestä lotasta oli näin ottanut haasteen vastaan. Vuonna 1938 jäseniä oli 85 000 ja sinä vuonna suoritettujen merkkien määrä hieman yli 5 000, mikä oli hyvää keskitasoa. Kuuteen

tuhanteen vuosittaiseen merkkituoriturukseen yllettiin vain vuonna 1935.¹⁵ Vuosittaiten suoriturusten määrä kasvoi siis hitaammin kuin jäsenmäärä.

Viimeiseen rauhanvuoteen 1938 mennessä oli kuitenkin vajaat 30 000 lottaa suorittanut vähintäänkin pronssin eli hiihtänyt ja kävellyt sata kilometriä. Järjestelmä ehti näin vetää piiriinsä ennen sotaa runsaan kolmanneksen lotista. Ylempien merkkien suorittajia oli kuitenkin selvä vähemmistö. Kaikkein aktiivisimpia taivaltaajia eli kultaviivamerkkiläisiä kertyi vuoteen 1938 mennessä vajaat 3 000. Uusia suorittajia eli pronssimerkkiläisiä näyttää 1930-luvun jälkipuoliskolla olleen vuosi vuodelta vähemmän. Samaaan aikaan lottien kokonaisuäärä kuitenkin merkittävästi nousi.

Vaikka omaan merkkiin panostettiin Lotta-Svärd Yhdistyksessä, siitä keskusteltiin ja sen vaatimuksia uudistettiin, tosiasiaksi jää, että suurin osa lotista ei sitä suorittanut. Samaaan aikaan siviilipuolella esimerkiksi SNLL:n naisten hiihtomerkkiä jaettiin vuonna 1938 kolmannessa luokassa 528, toisessa 132 ja ensimmäisessä luokassa 7 kappaletta. Yhteensä vuosina 1933–1938 samaa merkkiä suoritettiin kolmannessa luokassa 7003, toisessa 919 ja ensimmäisessä luokassa 52 kappaletta. TUL:n puolella vuonna 1939 naisten voimistelusuorituksia kertyi hopeamerkkiin 136 ja kultaiseen 35.¹⁶ Näihin lukuihin suhteutettuina Lotta-Svärd Yhdistyksen hiihto- ja kävelymerkkisuoriturukset osoittavat lottaliikunnan huomattavan sijan tuon ajan suomalaisessa naisliikunnassa.

Sivakointia ja hieman kesäurheilua

Naisten kilpaurheilu oli 1900-luvun ensi vuosikymmeninä monien kriittisten, myös naisten itsensä esittämien pohdintojen kohteena. Vaihtoehdoksi esitettiin perinteistä naisvoimistelua ja liikunnan pehmeitä, esteettisiä arvoja. Yksi naisten kilpaurheilun kiivaimpia vastustajia oli Lauri Pihkala, joka 1930-luvulla toimi Suojeluskuntajärjestön urheilujohtajana. Viran puolesta Pihkala otti 1930-luvun alussa kantaa myös lottien liikuntaan.

Pihkalan lähtökohtana oli naisten ja miesten ikiaikainen, eriytynyt perusliikunta. Miehet olivat liikkuneet maastossa metsästäen ja taistellen, naiset olleet kotona. Taustalla oli myös Pih-

Erkki Vasara

Lottien urheiluelämä: hiihtoa ja patikointia suojeluskuntahengessä

kalan näkemys urheilusta miesten luontaisena harjoituksena mahdollisiin tuleviin taistelutehtäviin. "On vaikea arvata, kuinka paljon nykyisessä vaatimuksessa 'urheilua naisille' on todellista liikunnan tarvetta ja kuinka paljon muotia, mutta minä olisin valmis uskomaan, että siinä on kumpaistakin", Pihkala arvuutteli vuonna 1932. Hän katsoi, että naisten työ konttoreissa, kouluissa ja tehtaissa muuttui liikunnan suhteen huonompaan suuntaan. Sama vaikutus oli keittiöteknisillä parannuksilla. "Mutta siitä, että naisen liikuntatarve on käynyt ajan tärkeäksi samoista syistä kuin aikaisemmin miehelle, ei seuraa, että se olisi luonteeltaan samanlaista ja että myöskin sen tyydyttäminen tapahtuisi parhaiten samoilla ja samaan tapaan harjoitetuilla liikuntamuodoilla tai niissä kilpailemalla", Pihkala kirjoitti.¹⁷

Naisille sopivia lajeja olivat Pihkalan mukaan "ne, joissa oleellisena menestyksen tekijänä on pehmeän hillitty suoritustapa ja kestävyys kuten pitkän matkan uinnissa, sitkeä voima ja kestävyys kuten soudussa, tasapainonhallinta, tarkkuus yms. ominaisuudet, mutta joissa rajulla nopeudella, varsinkaan juoksunopeudella, ja suoranaisella voimalla ei ole ratkaisevaa merkitystä". Niinpä yleisurheilu ei sopinut naisille, vaikka he olivat "saavuttaneetkin melko hyviä tuloksia keihäässään sekä korkeudessa, jossa auttaa melko pitkälle tanssinomainen säärien viskeleminen".¹⁸

Tämän kaltaista kantaa Pihkala arvatenkin edusti myös lottien urheilutoimikunnassa vuonna 1932. Ristiriitoja hänen aatoksensa tuskin kuitenkaan synnyttivät lottien keskuudessa, sillä jo aiemmin oli hyväksytty kanta, jonka mukaan "järjestö periaatteessa hyväksyy kilpailun tehokkaana keinona herättämään ja ylläpitämään liikunnan harrastusta edellyttäen, että kilpailu tapahtuu sopivassa ympäristössä ja teknillisesti, terveydellisesti, moraalisesti ja tunnepohjaltaan naiselle soveltuviissa urheilumuodoissa"¹⁹. Johdon päätöksistä riippumatta paikallistoiminta eteni omaa verkkaita tahtiaan.

Lottien urheilu oli luonnollisesti vaatimattomampaa kuin miesten puolella suojeluskunnissa, joissa se oli osa sotilaallisista koulutusta. Vuonna 1938 lottajärjestön 85 000 jäsentä olivat jakaantuneet 691 paikallisosastoon, joihin oli perustettu 98 voimisteluseuraa. Tilaston mukaan niihin kuului vaatimattomat 1 189 lottaa. Liikuntaa tosin harrastettiin niissäkin osastoissa, joissa omaa voimistelu- eli urheiluseuraa ei ehditty ennen talvisuotta perustaa. Vertailun vuoksi mainittakoon, että lottaosastoissa

Erkki Vasara

Lottien urheiluelämä: hiihtoa ja patikointia suojeluskuntahengessä

toimi samana vuonna 184 laulukuoroa, joissa oli yhteensä 3 194 jäsentä.²⁰

Lotilla oli oma voimisteluohjelmansa, jonka pohjalta laadittiin myös voimistelujuhlla nähdyt yhteisesitykset. Ohjelmaan kuului järjestysliikkeitä, hyppelyä, taivutuksia ja kiertoliikkeitä.²¹ Suomen Voimisteluiliiton suuriin voimistelujuhliin Helsingissä vuonna 1934 osallistui 12 piiristä yhteensä 382 lottavoimistelijaa, jotka suorittivat pääohjelmansa Pallokentällä kaatosateessa. Neljä vuotta myöhemmin pidettyihin Voimistelun suurkisoihin otti osaa 468 lottaa esittäen voimistelunopettajien Meri Karin ja Meeri Ollikaisen suunnitteleman ohjelman.²² Juhlissa mukana olleet lukeutuivat kuitenkin siihen melko suppeaan lottajoukkoon, joka harrasti aktiivisesti urheilua. Urheilumuotona voimistelu ei myöskään ollut kovin merkittävässä asemassa lottaliikunnassa sen enempää kuin sk-urheilussakaan.

Lottien urheilumerkki osoitti liikunnan pääsuuntaan, hiihtoon ja kävelyyn. Osastojen neuvottelupäivillä marraskuussa 1932 järjestön kilpailuohjelmaksi vahvistettiin murtomaahiihto piirien välisenä ja sisäisenä kilpailumuotona sekä pesäpallo piirien sisäisenä urheilumuotona. Hiihdossa Lotta-Svärd Yhdistys omaksui suojeluskuntien kaksivaiheisen mallin, joten myös lottien kilpailu jakautui verryttely- ja pikataipaleeseen, jonka päätti 250–300 metrin sauvaton osuus aitoon suojeluskuntatyylisiin.²³

Vuonna 1925 oli Sortavalan piirin sk-hiihtojen yhteydessä pidetty ensimmäiset lottien hiihtokilpailut. Ajan tyyliin useimmat kilpailijat sivakoivat pitkissä hameissa, mutta viidellä kilometrillä oli mukana myös kaksi housuasuisia lottaa. He herättivät hämmennystä, mutta valtasivat kuinka ollakaan myös kärkisiijat. Voiton vei lotta Aino Silvennoinen.²⁴ Vuodesta 1928 lähtien lotat osallistuivat valtakunnallisiin sk-hiihtoihin piirijoukkuein, joissa hiihti vuosittain noin sata lottaa. Lotilla oli oma sarjansa myös prosenttihiihdoissa, jotka olivat heidän merkittävin vuosittainen tilaisuutensa urheilla järjestönsä puitteissa. Esimerkiksi vuoden 1938 prosenttihiihdot kokosivat ladulle lotista runsaan kolmanneksen.

Erikoisuutena voi pitää vuodesta 1934 lähtien pidettyjä lottien soutumestaruuskilpailuja. Useimmiten Helsingin vesillä järjestettyyn kisaan osallistui muutama venekunta lähinnä Turunmaan ja Kymenlaakson piiristä. Menestyksekkäin joukkue oli Kuutsalon lottaosasto Kymenlaaksosta. Vuodesta 1934 lähtien

Erkki Vasara

Lottien urheiluelämä: hiihtoa ja patikointia suojeluskuntahengessä

*"Karttulan Syöän-
niemen ikälottat
lottahiihtoaan
lopettamassa."
(Lotta-Svärd 4/
1930, 57)*

Erkki Vasara

Lottien urheiluelä-
mää: hiihtoa ja
patikointia suoje-
luskuntahengessä

osastoissa alettiin vähäisessä määrin järjestää myös suunnistus-
harjoituksia ja -kisoja. Mestaruuskilpailut järjestö piti lajissa
vuonna 1939. Lisäksi lottien kesäurheiluelämään kuuluivat mo-
nin paikoin maata suoje-
luskuntien kesäjuhlissa käydyt leikilliset
kisailut esimerkiksi köydenvedossa.

Lotat harrastivat jonkin verran myös pesäpalloa, toimihan
suoje-
luskuntien urheilutoiminnan johdossa lajin isä Lauri Pih-
kala. Pesäpallon harrastuksessa oli alueellisia eroja muun urhei-
lutoiminnan tapaan, ja se vaihteli vapaamuotoisista harjoituksis-
ta osastojen välisiin otteluihin.

Vaikka lottaurheilu oli vähäistä suhteessa järjestön muuhun
toimintaan, se oli kuitenkin merkittävä tekijä maan naisurheilus-
sa. Naisten kilpailutoiminta oli vähäistä myös SVUL:n ja TUL:n
puolella. Kilpaurheilu ei naisia kiinnostanut. Niinpä Salpausse-
län hiihtojen naisten viiden kilometrin kilpailu lopetettiin vähäi-
sen osallistumisen vuoksi vuonna 1934. Yleisurheilussa heidän

osanottonsa SM-kilpailuihin oli lopetettu vuonna 1923, koska SVUL:n johto katsoi naisurheiluun panostamisen olevan tuhlausta. Lajin erikoisliitto kiinnostui naisten kilpailuista 1930-luvulla ja perusti jopa erillisen naisjaoston, mutta kiinnostus ja eräiden seurojen järjestämät naisten kilpailut hiipuivat jälleen kolmekymmentäluvun lopulla suomalaisnaisten jäätyä ilman menestystä ensimmäisellä olympiamatkallaan Berliinissä 1936.²⁵

Pikkulotat ponnistivat

Lottajärjestön tyttötyö lähti käyntiin järjestön johtajan Fanni Luukkosen aloitteesta 1930-luvun alussa. Tavoitteena oli järjestön oman tulevaisuuden turvaaminen ja tulevien äitien kasvattaminen uskollisiksi kevään 1918 sisällissodasta syntyneen Valkoisen Suomen arvoille.

Äitiys ja kristillis-siveelliset arvot olivat perustana pikkulottien kokoontuessa kokouksiinsa kodinhoidon opetteluun, käsitöiden ja askartelun pariin. Tyttötyön käynnistäminen oli vaikeaa, sillä monissa lottaosastoissa asiaan suhtauduttiin nuivasti. Vuoden 1938 vajaasta 700 osastosta vajaalla 500:llä oli kuitenkin jo oma pikkulottaosastonsa. Jäseniä niissä oli noin 24 000.²⁶

Pikkulottien urheilutoiminnassa hiihdolla oli aikuisten lottien tapaan huomattava sijansa. Osastoissa pidettiin harjoituksia, lottalehdessä opastettiin eri hiihtotapoihin ja vähitellen tytöillä oli myös omia kilpailuja.²⁷ Etusijalla oli lottien tapaan hiihto- ja kävelymerkkin suorittaminen. Vaatimukset olivat samansuuntaiset kuin aikuisilla mutta lievemmat. Kaikkein pienimmille, alle kymmenvuotiaille pikkulotille ei merkin suoritusoikeutta myönnetty.

Merkkiä suorittavat tytöt jaettiin 10–11-vuotiaisiin ja 12 vuotta täyttäneisiin. Edellisten pronssivaatimuksena oli kymmenen kertaa suoritettu neljän kilometrin hiihto tai kävely kilon painoinen reppu selässä. Vanhemmille tytöille kertamatka oli kuusi kilometriä. Pronssin jälkeen sai ryhtyä suorittamaan hopeaa, jonka saaminen edellytti pronssimerkkivaatimusten suorittamista kolmeen kertaan uudelleen kolmena peräkkäisenä talvena. Jos tyttö täytti 12 vuotta kesken suoritusten, hän vaihtoi saman tien jäljellä olleiden matkojen pituuden neljästä kuuteen kilometriin. Hopeamerkin saatuaan pikkulotta siirtyi jälleen harrastajahiihtäjäksi, sillä tytöt eivät suorittaneet kultaa. Hopeamerkin

Erkki Vasara

Lottien urheiluelämä: hiihtoa ja patikointia suojeluskuntahengessä

saavuttanut pikkulotta sai 15 vuotta täytettyään toimia suoritus-
ten valvojana.²⁸

Myös pikkulotat saivat saaristoalueilla vaihtaa hiihdon sou-
tuun. Muuallakin hiihto oli lumettomina talvina vaihdettavissa
potkukelkkailuun, jolloin neljän kilometrin hiihtoa vastasi kuusi
kilometriä kelkalla ja kuutta hiihtokilometriä yhdeksän kilomet-
rin potkuttelu. Tottumattomille tytöille latu voitiin vetää tasa-
maalle, mutta muille reitin tuli ainakin osittain olla helppoa
murtomaata.²⁹

Pikkulottien merkki oli osa suojeluskuntaliikkeen pyrkimys-
tä herättää jäsenistön kiinnostusta liikuntaan. Käytännön elä-
mässä merkkisuoritukset voitiin kuitenkin nähdä myös toisin.
Vuoden 1934 neuvottelupäivillä tyttöjen urheilu- ja voimistelu-
ohjelmasta alustanut ähtäriläinen Aino Jussila jopa kyseenalaisti
koko merkin. Hän muistutti, että maalla tytöt joutuivat muutoin-
kin päivittäin kävelemään tai hiihtämään 3–5 kilometriä kou-
luun ja takaisin. Tällöin ei ollut enää tarvetta erillisille merkki-
suorituksille, Jussila katsoi. Kaupungeissa tilanne oli tietenkin
toinen, hän myönsi.³⁰ Merkkisuoritukset pysyivät ohjelmassa.

Toimintakertomuksista käy ilmi, että merkkisuoritukset eivät
koskettaneet pikkulottien suurta enemmistöä. Vuonna 1938, jol-
loin pikkulottia oli noin 24 000, merkkejä suoritettiin vain run-
saat 1 200 kappaletta. Tavoitteet eivät täytyneet, ja niinpä Lotta-
Svärd-lehdessä ilmestyi lopulta tyttöjä merkkisuorituksiin kan-
nustanut kirjoitus.³¹

Syitä suoritusvähyteen oli useita. Tyttöurheilu oli 1930-
luvulla alkeellisella tasolla, mistä kertoo myös SVUL:n tyttöjäsen-
ten vähäisyys. Naisten urheilu oli vasta pääsemässä esiin miesten
varjosta, jossa sitä olivat pitäneet varsinkin yleisurheilun osalta
niin Pihkala kuin selostajalegenda Martti Jukola. Lisäksi tyttöjen
kasvatus keskittyi kodinhoitoon ja käsitöihin. Työillä oli myös
vähemmän suksia käytössään kuin pojilla. Kaikkein pienimmät
tytöt jäivät lisäksi merkkisääntöjen ulkopuolelle. Mutta näilläkin
kokonaisjäsenmäärään nähden vaatimattomilla merkkisuorituk-
silla Lotta-Svärd Yhdistys osoitti olevansa maan merkittävin ja
eniten käytännön tulosta tuottava tyttöurheilujärjestö.

Asemia vahvisti eritoten prosenttihiihto. Vuonna 1938, jol-
loin pikkulottia oli noin 24 000, heidän prosenttihiihtosuorituk-
siaan kertyi noin 7 000.³² Se vastasi SVUL:n ja TUL:n tyttöjäsen-
ten silloista yhteismäärää.

Erkki Vasara

Lottien urheiluelä-
mä: hiihtoa ja
patikointia suojelus-
kuntahengessä

*"Kävelytaivalta
tehdään." (Lotta-
Svärd 6/1934, 84)*

Suojeluskuntapoikien tapaan pikkulotilla oli osastojen välistä piirikohtaisia hiihtokilpailuja omine kiertopalkintoineen. Lisäksi osastot järjestivät omia kilpailuja, joiden määrässä tosin oli vaihteluita niin osastojen kuin piirien välillä.³³

Erkki Vasara

Lottien urheiluelä-
mää: hiihtoa ja
patikointia suojelus-
kuntahengessä

Pesäpallossa aktiivisimpia piirejä oli Pohjois-Häme, jonka tyttöosastoilla oli vuodesta 1935 lähtien jokakesäinen turnauksensa. Voittanut joukkue sai vuodeksi haltuunsa kiertopalkintona olleen tinamaljakon.³⁴ Tytöt olivat niinkään mukana sk-järjestön ja SVUL:n voimistelujuhilla. Myös suunnistus kuului eräiden osastojen ohjelmaan. Joissakin osastoissa järjestettiin jopa uintikursseja.³⁵ Ennen muuta maaseudulla, jossa tytöille ei löytynyt kovin paljon muita järjestöpohjaisia, ympärivuotisia harrastusmahdollisuuksia, pikkulottaosastojen merkitys korostui.

Lopuksi

Lotta-Svärd Yhdistyksen piirissä harrastettu urheilu oli samalla kertaa naisliikuntaa ja suojeluskuntaurheilua. Taustalla vaikutti suojeluskuntajärjestössä 1920-luvun alussa esitetty ajatus harrastuspohjan "laajasta rintamasta". Tavoitteena oli saada mahdollisimman monet urheilun pariin niin aktiivisina kilpailijoina kuin prosentikoitosten osanottajina. Lottajärjestön kautta myös naiset ja tytöt olivat tässä mukana. Liikunnallisissa tavoitteissa yhdistyivät tulevien rintamasotilaiden paras mahdollinen taistelukunto ja kotirintaman paras mahdollinen fyysinen kestävyys. Naisten osalta jälkimmäistä tarvitsivat eritoten ne lotat, joiden tie tulisi viemään rintamalle huolto- ja lääkintätehtäviin.

Lottaurheilu oli ennen kaikkea merkkisuorituksia, joilla tähdättiin mahdollisimman laajaan ja innostuneeseen harrastukseen. Kaksi- ja kolmekymmentälukujen liikuntakulttuurin yleisestä kapea-alaisuudesta kuitenkin johtui, että myös lottaliikkeessä urheilu kosketti paljon harvempia kuin oli ajateltu. Tilanteeseen vaikuttivat myös paikalliset olot. Kaikki paikalliset lottajohtajat eivät antaneet täyttä painoa urheiluriennoille. Toisaalta osastoissa vaikutti myös urheilusta innostuneita toimen naisia, jotka saivat joukkonsa liikkumaan. Erot olivat huomattavia ja niitä esiintyi niin piirien kesken kuin sisälläkin.

Naisten kilpaurheilua heikensi SNLL:n nuiva suhtautuminen, jota yleisurheilun osalta säesti Lauri Pihkalan isällisen kielteinen jyrkkä vakaumus. Kun urheilevien naisten asema "siviilissä" oli tämänkaltainen, lottien liikuntakasvatus korostui entisestään. Prosenttihiihtojen sekä hiihto- ja kävelymerkkinsä myötä Lotta-Svärd Yhdistystä voi pitää naisliikunnan merkittävänä vaikuttajana 1930-luvun suomalaisessa urheiluelämässä.

Erkki Vasara

Lottien urheiluelämä: hiihtoa ja patikointia suojeluskuntahengessä

Lähdeviitteet

- ¹ Lotta-Svärd Keskusjohtokunnan ja Yhdistyksen toimintakertomus vuodelta (tästä lähtien L-S toim.kert.) 1923. L-S Keskusjohtokunta Kansio A7 Vuosikokousten pöytäkirjat 1921–1928. Sota-arkisto (tästä lähtien Sark).
- ² Pöytäkirja Lotta-Svärd Yhdistyksen vuosikokouksesta (tästä lähtien L-S vuosikok.) 17.–18.3.1923. L-S Keskusjohtokunta Kansio A7. Sark.
- ³ Pöytäkirja Lotta-Svärd Yhdistyksen Keskusjohtokunnan kokouksesta (tästä lähtien L-S Kj.).
- ⁴ Ehdotus vaatimuksiksi Lottien hiihto- ja kävelymerkkiä varten. Liite pykälään 18, L-S vuosikok. 8.–9.3.1925. L-S Keskusjohtokunta Kansio A7. Sark.
- ⁵ L-S vuosikok. 8.–9.3.1925. L-S Keskusjohtokunta Kansio A7. Sark.
- ⁶ L-S vuosikok. 21.–22.3.1926. L-S Keskusjohtokunta Kansio A7. Sark. – L-S Kj. 6.6.25. L-S Keskusjohtokunta Kansio A1 Keskusjohtokunnan pöytäkirjat 1921–1928. Sark.
- ⁷ L-S Kj. 7.6.1926. L-S Keskusjohtokunta Kansio A1. Sark.
- ⁸ Ibidem. Keskusjohtokunta jatkoi ymmärtävää linjaansa iäkkäimpien lottien erivapauksiin merkisuorituksiin ja niinpä se suostui vuonna 1937 siihen, että muuan 68-vuotias lotta sai heikon sydämen takia vaihtaa merkisuorituksessaan kaksi hiihtoa kävelyn. L-S Kj. 17.4.1937. L-S Keskusjohtokunta Kansio A3 Keskusjohtokunnan pöytäkirjat 1937–1940. Sark.
- ⁹ L-S Kj. 7.6.1926. L-S Keskusjohtokunta Kansio A1. Sark.
- ¹⁰ Irja Kleemola, Suomen Naisten Liikuntakasvatusliiton historia 1896–1975, Joensuu 1976, 542.
- ¹¹ Leidenius esitti ikärajan laskua, suoritusajaksi kalenterivuotta sekä suoritusten jatkamista kultamerkistä eteenpäin siten, että joka toisen täysuorituksen jälkeen lotta saisi kultamerkkiinsä vaikkapa kultaisen viivan merkin alle. L-S vuosikok. 23.–24.3.1929 sekä Liite 8 Neiti Hanna Leideniuksen alustus Liikuntakasvatuksen edelleen kehittäminen. L-S Keskusjohtokunta Kansio A8 Vuosikokousten pöytäkirjat 1929–1935. Sark.
- ¹² L-S vuosikok. 24.–25.3.1930 sekä Liite 8 Lotta-Svärd Yhdistyksen Hiihto- ja kävelymerkkisuoritykset. L-S Keskusjohtokunta Kansio A8. Sark.
- ¹³ L-S vuosikok. 24.–25.3.1933. L-S Keskusjohtokunta Kansio A8. Sark.
- ¹⁴ L-S vuosikok. 23.–24.3.1934 sekä Liitteet 9, Pohjois-Uudenmaan piiriin aloite, ja 10, Etelä-Pohjanmaan piiriin esitykset keskustelukysymyksiksi. L-S Keskusjohtokunta Kansio A8. Sark. Pohjalaisten esityksessä todettiin, että rannikon osastoissa ”on suorastaan mahdotonta vuoden alkukuukausina suorittaa hiihtoja ja samoin ei voida esim. Vaasassa teiden ollessa kirkasta iljanetta, liioin aloittaa kävelyjäkään”. Vaasan lotat olivatkin potkukelkkaidean takana. Aloitteessa todettiin, että ”potkukelkka on kuitenkin se kulkuväline, jota saaristossa ja rannikolla yleisimmin käytetään”.
- ¹⁵ L-S toimintakertomukset 1926–1938. L-S Keskusjohtokunta Kansio A11. Sark.
- ¹⁶ Vuosikertomus Suomen Naisten Liikuntakasvatusliiton toiminnasta vuonna 1938, Helsinki 1939, 26; Työväen Urheiluliiton toimintakertomus vuodelta 1939, Helsinki 1940, 28; Kleemola, 543.

Erkki Vasara

Lottien urheiluelämä: hiihtoa ja patikointia suojeluskuntahengessä

- ¹⁷ Pihkalan otsikoimaton konsepti naisten urheilusta vuodelta 1932 alkaa "On vaikea arvata..." Lauri Pihkalan kokoelma Kansio I 17. JyMA.
- ¹⁸ Ibidem.
- ¹⁹ Vilho Lukkarinen, Suomen lotat, Lotta Svärd -järjestön historia, Porvoo 1981, 109.
- ²⁰ Lotta-Svärd Yhdistyksen Keskusjohtokunnan toimintakertomus 1938, Helsinki 1939, 27 ja 34.
- ²¹ Ks. esim. Lotta-Svärd Yhdistyksen Voimisteluohjelma v. 1932. Suojeluskuntain Yliesikunta Urheiluosasto Kansio Fb2. SArk.
- ²² Lukkarinen, 110 ja 113.
- ²³ L-S Keskusjohtokunnan työsuunnitelma vuodelle 1933. L-S Keskusjohtokunta Kansio A8. SArk.
- ²⁴ Lukkarinen, 109.
- ²⁵ Antero Heikkinen, Kansallisurheilun suuri nousu, Suomen hiihtourheilun laajuus, yhteiskunnalliset tavoitteet ja merkitys 1918–1940, Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 82, Lappeenranta 1981, 35; Reijo Häyriinen – Leena Laine, Suomi urheilun suurvaltana, toimittanut Erkki Vasara. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 115, Vammala 1989, 186–188.
- ²⁶ Pikkulottatoiminnasta tarkemmin Erkki Vasara, Valkoisen Suomen urheilivat soturit, Suojeluskuntajärjestön urheilu- ja kasvatustoiminta vuosina 1918–1939, Bibliotheca Historica 23, Vammala 1997, 654–672.
- ²⁷ Lotta-Svärd 2/1936 Suunnitelma pikkulottien hiihtoharjoituksia varten (Veera Kontio), 26 ja 27.
- ²⁸ Lotta-Svärd Yhdistyksen tyttöosaston hiihto- ja kävelymerkkivaatimukset ja prosenttihihtomääräykset. Pikkulotta 3/1938, 15 ja 16; L-S kj. 28.1.1934: L-S Keskusjohtokunta Kansio A2. SArk.
- ²⁹ Ibidem.
- ³⁰ Lotta-Svärd Yhdistyksen luento- ja neuvottelupäivät Helsingissä 17.–18.11.1934, Keskustelukysymysten alustuksia, Lotta-Svärd julkaisu N:o 22, Helsinki 1935, 34.
- ³¹ Lotta-Svärd 2/1938 Merkkiä hiihtämään (Fanny Savolainen), 19.
- ³² Pikkulotta 3/1939 Tilastotäti pakinoi (Tilastotäti), 6–8.
- ³³ L-S kj. Vuosikert: 1936, Helsinki 1937, 33 ja 34; 1937, Helsinki 1938, 36 sekä 1938, Helsinki 1939, 42.
- ³⁴ Ibidem; Pikkulotta 2/1938 Pohjois-Hämeen piirin pikkulottien pesäpalloilusta (T.K.), 7.
- ³⁵ Viitteessä 33 mainitut lähteet; Pikkulotta 2/1938 Jalkapattikaretkeilystä (Elna Saarinen), 6 ja 7 sekä 3/1939 Tilastotäti pakinoi, 6–8.

Erkki Vasara

Lottien urheiluelämä: hiihtoa ja patikointia suojeluskuntahengessä